

**СРАВНЕНИЕ НА ЕКСТЕРИОРНИ ПАРАМЕТРИ НА СЪХРАНЕНИ ЧРЕЗ IN-SITU МЕТОД КАРАКАЧАНСКИ ОВЦЕ
С ПОРОДНИЯ ТИП ОТ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА ХХ ВЕК
COMPARISON OF EXTERIOR PARAMETERS OF *IN SITU* CONSERVED KARAKACHAN SHEEP WITH THE BREED
TYPE FROM THE FIRST HALF OF THE TWENTIETH CENTURY**

**Сидер Седефчев, Атила Седефчев
Sider Sedefchev, Atila Sedefchev**

Българско дружество за опазване на биологичното разнообразие – Семпервива*, Перник
Bulgarian Biodiversity Preservation Society (BBPS) – Semperviva*, Pernik

*E-mail: bbps.semperviva@gmail.com

Резюме

Пастирите номади в България усядат насилствено в средата на ХХ век. Стадата от Каракачански овце са национализирани и с малки изключения подложени на кръстосване с чужди, по-високопродуктивни породи. В съвременната популация на породата Каракачанска овца се наблюдават два типа животни. Първият е визуално близък до оригиналния тип, описан от изследователите през първата половина на ХХ век. Вторият се отличава видимо от оригиналния тип по редица екстериорни белези.

Направихме сравнителен анализ на екстериорни параметри между съвременна, типична популация, съхранена чрез *in situ* метода в Пирин, и Каракачанска овца, описана от Хлебаров (1942), Milic (1954) и Baric (1952). Снети са екстериорни измервания на 90 Каракачански овце от стадото, отглеждано в Пирин.

Резултатите показват, че исторически описаната и обследваната съвременна популация са сходни по параметри, което говори за добре съхранен породен тип.

Abstract

The nomad shepherds in Bulgaria were forced to settle down in the middle of the XX century. The herds of *Karakachan* sheep were nationalized. With few exceptions they were subjected to crossing with foreign, more productive breeds. Currently two types of animals are found in the contemporary population of the *Karakachan* sheep breed. The first is visually similar to the original type described by researchers in the first half of the twentieth century. The second differs noticeably from the original type in a number of exterior features.

We did a comparative analysis of some exterior parameters for a contemporary typical population conserved *in situ* in the Pirin Mountains and the original *Karakachan* sheep described by Hlebarov (1942), Milic (1954) and Baric (1952). Exterior measurements were made of 90 *Karakachan* sheep from the flock kept in the Pirin Mountains.

The results show that the historically described sheep and the contemporary populations surveyed by us have similar parameters. That fact is indicative of a well-conserved breed type.

Ключови думи: Каракачанска овца, породи, опазване.

Key words: *Karakachan* sheep, breeds, conservation.

ВЪВЕДЕНИЕ

В средата на ХХ век подвижното (странстващото) сезонно животновъдство на номадите каракачани в България е спряно с държавно постановление (Маринов, 1964). Подобен процес на усядане се осъществява и в съседни балкански страни (Milic, 1954). С малки изключения животните се национализират и попадат в държавни стопанства и научни институти. Впоследствие планомерно и усилено се подлагат на кръстосване за подобряване на стопанските качества

и за създаване на нови, по-продуктивни породи (Хлебаров, 1940; Бойковски и др., 2006).

През 70-те години на века, с цел съхранение на националния генофонд, у нас се създават стада от местни породи, включително и от Каракачанска овца. Стадата се отглеждат в държавни стопанства и в експериментални ферми към научните институти (Димитров и др., 1994). В началото на ХХI век в България от бившата многохилядна национализирана популация на Каракачанската овца са останали само отделни

малочислени стада в няколко научни института. Преобладаващият екстериорен тип на овците в тези стада се отличава от този в старите описания и фотографии на породата. Наблюдават се бели животни с нехарактерна петнистост, нетипична вълна, по-едър ръст, дълги опашки, нетипично изражение, с по-груба глава и масивност на рогата (Sedefchev and Tsingarska, 2002) (сн. 1).

Самата каракачанска общност обявява, че екстериорът на животните в тези стада не отговаря на типа на Каракачанската овца. Същевременно в отделни, слабо урбанизирани планински райони в Рило-Родопския масив при някои частни стопани са наблюдавани все още запазени малки дисперсни групи Каракачански овце с типичните белези на породата.

С цел да се съхрани този генетичен материал и да се възстанови жизнена популация на типичната Каракачанска овца бяха предприети спешни действия от страна на БДОБР "Семпервива" с подкрепата на SAVE foundation. През 2001 г. стартира проект „Опазване на Каракачанската овца, Каракачанския кон и Каракачанското куче - едни от най-старите породи в Европа". В рамките на проекта са събрани типични животни и са създадени нуклеусни групи от трите породи.

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ

Целта на настоящото проучване е да се извърши сравнителен анализ на екстериорни измервания между съвременна и историческа популация на Каракачанската овца. Обект на проучването е група Каракачански овце, отглеждани понастоящем при естествени условия, съхранени чрез *in-situ* метода. За определяне на степента на сходство на екстериора ще бъдат сравнени получените съвременни данни от измерванията с такива, публикувани от изследователи на породата през първата половина на ХХ век.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

С цел запазване на характерни и ценни качества на Каракачанската овца, като устойчивост на климатични условия, издръжливост на преходи, пълноценно усвояване на храната, силен стаден инстинкт и добри размножителни способности, стадото, създадено по проекта на БДОБР "Семпервива", се отглежда в типична, естествена за породата среда при целогодишна паша чрез осъществяване на сезонни миграции (трансхуманс). Зимните пасища са на 400-750 m надморска височина в землището на с. Влахи, по западните склонове на Пирин. Летните пасища са в диапазона 2000-2500 m надморска височина по югозападния склон на хребета, свързващ връх Вихрен (2914 m) с връх Бутин (2688 m). При съхраняване на генетични ресурси в животновъдството чрез метода *in-situ* влиянието на природните условия на средата допълва ефективно чистопородната селекция по екстериорни признаци и продуктивни качества и е естествен коректор срещу евентуално селектиране към преразвитост на даден признак поради едностранчива преса от страна на селекционерите.

За да се направи обективна оценка, доколко типът на животните от тази популация, съхранена при *in-situ* метод, се покрива с типа на породата от началото на ХХ век, беше направено сравнение на екстериорни параметри на съвременни, типични Каракачански овце от стадото, сформирано по проекта на БДОБР "Семпервива", с базови данни от първата половина на ХХ век. База за сравнението бяха данни от три специализирани проучвания на породата Каракачанска овца, извършени в България, Македония и Югославия, и публикувани в периода 1942-1954 г. (Хлебаров, 1942; Varic, 1952; Milic, 1954). Проучванията са направени в период, в който породата все още е широко разпространена, стадата на каракачаните са съставени

Сн. 1. Каракачански овце, съхранени *ex situ* (© Седефчев)
Ph. 1. Karakachan sheep *ex situ* stored (© Sedefchev)

Сн. 2. Каракачански коч (шут) - Р. Балевска, А. Петров, 1972
Ph. 2. Karakachan ram (polled) – R. Balevska, A. Petrov, 1972

Сн. 3. Каракачански овце – Хлебаров, 1940
Ph. 3. Karakachan sheep – Hlebarov, 1940

от консервативно развъждани еднотипни животни и номадите извършват своите сезонни преходи. И тримата автори дават идентични описания на наблюдаваната от тях порода: дребна овца, със здрави кости, с тънка и къса опашка, с дълга, груба, смесена вълна с косичест строеж. Овцете са пигментирани (сн. 2 и 3). Главата и краката са черни. Руното при агнетата е черно, като при зрелите екземпляри се изменя в тъмнокастено или черно-сиво. Споменава се за наличие и на отделни бели екземпляри, но не и за бели с петна (вакли, пръскани). Сходни описания на породата дават и други автори (Савов и Тотев, 1954; Балевска и Петров, 1972).

За настоящото проучване бяха снети основни екстериорни параметри на 90 типични Каракачански

овце от чистопородно стадо, съхранено чрез *in-situ* метод в района на Пирин (сн. 4).

Височината в холката, височината в кръстеца и косата дължина на трупа бяха измерени с помощта на щок. Дължината на опашката и обиколката на метакарпуса (свирката) бяха измерени с лента. Изчислени бяха средните стойности на всеки показател. Впоследствие на базата на средните стойности на височината в холката, на косата дължина на трупа и на обиколката на метакарпуса изчислихме средните величини на “Индекс за разтегнатост” и “Индекс за масивност” на съвременните Каракачански овце. Така получените цифри бяха сравнени със средните стойности, публикувани от изследователите на породата от първата половина на XX век.

Сн. 4. Каракачански овце от стадато на Semperviva, съхранени чрез прилагане на *in-situ* метод (© Седефчев)
Ph. 4. Karakachan sheep from the herd of Semperviva, *in-situ* stored (© Sedefchev)

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

От данните в представените диаграми е видно, че отглежданите днес Каракачански овце са много сходни с типичните представители на породата, измерени от Хлебаров (1942), Milic (1954) и Barić (1952). Минималните разлики в някои от показателите отдаваме на разлики в екологичните условия на хабитата, който обитават животните, и хранителната база.

По отношение на височината при холката (фиг. 1) съвременните овце са с най-високи стойности, като разликата с овцете, измерени от Хлебаров, е 0,9 cm. С 3 cm по-ниски са екземплярите, измерени от Barić и Milic на териториите съответно на Югославия и на Македония.

Минимални са разликите при различните групи и по втория показател - височина при кръстеца (фиг. 2). Показателите на отделните групи повтарят кривата от първата таблица, като разликата между най-голямата и най-малката е 3,08 cm.

Косата дължина на трупа (фиг. 3) при отглежданите понастоящем овце е много близка до измерената от Хлебаров през 1942 г. – съответно 63,3 cm и 62,99 cm. Тук отново показателите на Каракачанските овце от Югославия и Македония са по-ниски с около 3 cm.

При дължината на опашката (фиг. 4) разликите са минимални. Показателите на всички групи влизат в диапазона от 1 cm. Най-дълга е опашката при днешните овце (25,22 cm), а най-малка – при Каракачанските овце от Македония (24,22 cm).

При признака обхват на метакарпуса (фиг. 5) съвременните овце са с по-високи стойности от измерените от Хлебаров, но същевременно са с по-тънки кости от измерените при Milic (1954) и особено от тези при Barić (1952).

Индексът на разтегнатост (фиг. 6) на отглежданите днес представители на породата почти напълно съвпада с този на Каракачанските овце, измерени от

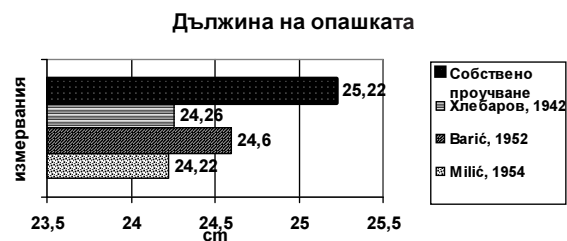
Фиг. 1. Височина при холката
Fig. 1. Height at withers

Фиг. 3. Коса дължина на трупа
Fig. 3. Greater trunk length

Фиг. 2. Височина при кръстеца
Fig. 2. Height of rump

Фиг. 4. Дължина на опашката
Fig. 4. Tail length

Фиг. 5. Обиколка на метакарпуса
Fig. 5. Metacarpus circumference

Фиг. 6. Индекс на разтегнатост
Fig. 6. Index of trunk

Фиг. 7. Индекс на масивност
Fig. 7. Index of metacarpus circumference

Barić (1952). По този показател тези две групи заемат средно положение между най-разтегнатите, измерени от Хлебаров (1942) - 108,97, и най-късите, измерени от Milić (1954) - 107,81.

По отношение на индекса на масивност (фиг. 7) с най-нисък показател са овцете, измерени от Хлебаров (1942). Следват отглежданите понастоящем овце с разлика от 1,85. След тях са македонските овце, като разликата с предходните е 1,48. Най-масивни се оказват екземплярите, измерени от Barić (1952), като разликата между тях и тези, измерени от Хлебаров (1942), е 4,5.

ИЗВОДИ

На базата на извършеното проучване може да се направят следните изводи:

1. Каракачанските овце, съхранени чрез *in-situ* метод в Пирин, са с височина при холката 58,7 см, височина при кръстеца - 59,62 см, коса дължина на трупа - 63,3 см, и дължина на опашката - 25,22 см.
2. Каракачанските овце, съхранени чрез *in-situ* метод по проекта на "Семпервива", имат сходни стойности на основните екстериорни параметри с тези, установени от Хлебаров (1942), Milić (1954) и Barić (1952).

ПРЕПОРЪКИ

След установените резултати от изследването и направените изводи препоръчваме – с цел запазване на типичния екстериор на Каракачанската овца в стадата да се прилага *in situ* метод за съхраняване на генетичните ресурси, като животните се отглеждат в типична за породата среда чрез прилагане на подвижно сезонно пашуване (трансхуманс) по традиционните високопланински летни пасища.

ЛИТЕРАТУРА

Балевска, Р., Ал. Петров, 1972. Овцата цакек у нас и в Югоизточна Европа. София, БАН.

Бойковски, Ст., Г. Стефанова, Д. Димитров, 2006. Породи и отродия овце, отглеждани в България, Шумен, Юни Експрес.

Димитров, Ц., И. Димитрова, Д. Василев, 1994. Съхранение на генетичните ресурси при селскостопанските животни в България. – В: Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие. Основни доклади, т. 2: 89-106.

Маринов, В., 1964. Принос към изучаването на произхода, бита и културата на каракачаните в България. София, БАН.

Савов, Т., Ст. Тотев, 1954. Породно разпределение на говедата, овцете и свинете в България, София, БАН.

Хлебаров, Г., 1940. Изучавания на български местни овце и възможност за тяхното подобрене, София. – В: Сборник на БАН, т. XXXIII.

Хлебаров, Г., 1942. Каракачанската овца, София. Годишник на Софийския университет, Агроресурсотехнически факултет, т. 20.

Barić, С., 1952. Grada I eksterijer kucovlaske ovce. – Poljoprivredna znanstvena smotra, Zagreb, br. 13.

Milić, L., 1954. Prilog poznavanju osobina crne vlaske(karakasanske) ovce I nacin stocarenja s njom. Skoplje, Zavod za stocarstvo NR Makedonije.

Sedefchev, S., E. Tsingarska, 2002. Conservation of Karakachan sheep, Karakachan horse and Karakachan dog – one of the oldest breeds in Europe. Project report 2001/2002, Pernik, BBPS Semperviva.

Рецензент – доц. д-р Дойчо Димов
E-mail: doytcho_dimov@gmail.com